

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนของไทยมีความสัมพันธ์กับแหล่งน้ำและทรัพยากรประมง โดยเฉพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดมาแต่โบราณ เนื่องจากความอุดมด้วยแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่สามารถแบ่งออกเป็น แม่น้ำที่สำคัญ 47 สาย หนอง บึงธรรมชาติอีกกว่า 8,000 แห่ง รวมถึงอ่างเก็บน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกกว่า 2,000 แห่ง (ธีรพันธ์ ฤคาสวรรค์, 2530) ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้ต่างมีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายของสัตว์น้ำที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะ “ปลา” จากการสำรวจค้นคว้าของกรมประมงเพื่อเป็นฐานข้อมูลความหลากหลายชนิดของปลาน้ำจืดพบพันธุ์ปลาน้ำจืดอย่างน้อย 570 ชนิด (ชวลิต วิทยานนท์และคณะ, 2540) ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยให้มีความหลากหลายและปริมาณพันธุ์ปลาที่ชุกชุมนี้ ทำให้คนไทยรู้จักจับปลามารับบริโภคกับข้าวมาช้านาน จากหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวไทยต่างก็สร้างบ้านเรือนในที่ราบใกล้แม่น้ำเพื่อนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตร และเป็นแหล่งหาปลาเพื่อบริโภคอันเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญของทุกกลุ่มชนอีกด้วย ดังนั้นความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์นี้ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ปลาแห่งหนึ่งของโลก

แต่สภาพปัจจุบันการประมงน้ำจืดต้องประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อประชากรปลาต่าง ๆ มากมาย เช่น ความเสื่อมสภาพของนิเวศแหล่งน้ำจากสารมลพิษประเภทต่าง ๆ ที่ถูกปล่อยปนเปื้อนมาจากชุมชน แหล่งเกษตรกรรมหรือโรงงานอุตสาหกรรม การจับปลาที่เกินกำลังการผลิตทดแทน การจับสัตว์น้ำโดยวิธีทำลายพันธุ์ และที่สำคัญการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำกั้นแม่น้ำที่สำคัญหลายสายทำให้ระบบนิเวศของน้ำเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้วงชีวิตของประชากรปลา เช่น การอพยพเพื่ออาหารและเพื่อขยายพันธุ์ถูกจำกัดมากยิ่งขึ้น จากเหตุผลเหล่านี้จึงมีผลให้จำนวนชนิดและปริมาณปลาในแหล่งน้ำนั้น ๆ มีแนวโน้มลดน้อยลง ซึ่งปัญหาเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นการสูญเสียที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้นหากปล่อยไว้โดยไม่บำรุงรักษาสภาพแหล่งน้ำซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำอย่างรู้คุณค่าเชิงอนุรักษ์จากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ปลาบึกจัดเป็นปลาน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกที่สามารถพบได้เฉพาะในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาเท่านั้น เป็นปลาที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศจากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขง

เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า การทำลายที่อยู่อาศัยโดยการระเบิดแก่งหินกลางลำน้ำโขงเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งถูกประชาชนที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงจับมาใช้ประโยชน์มากเกินไป เนื่องจากว่าปลาบึกเป็นปลาเศรษฐกิจที่มีราคาสูงและประชาชนนิยมบริโภคเพราะมีคุณค่าโปรตีนสูงและรสชาติดี ทำให้ในปัจจุบันปริมาณปลาบึกที่จับได้ในแม่น้ำโขงมีแนวโน้มลดน้อยลงทุกปี (ตารางที่ 1) อีกทั้งการอนุรักษ์จากการผสมเทียมยังทำได้ไม่ต่อเนื่องและเพียงพอ (เสน่ห์ ผลประสิทธิ์และภานุ เทวรัตน์มณีกุล, 2541) ทำให้ปลาบึกถูกจัดว่าเป็นพันธุ์ปลาที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species) (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2536) ตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) ในบัญชีระดับสูงสุดของสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ สำหรับลูกปลาบึกที่กรมประมงสามารถเพาะขยายพันธุ์ได้ ถูกนำไปปล่อยตามอ่างเก็บน้ำขนาดต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ทางชีววิทยา ชีวประวัติ เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์ปลาไม่ให้สูญพันธุ์และเพื่อเป็นมรดกให้ชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญในการใช้ประโยชน์และทำการศึกษาต่อไป นอกจากนี้บางส่วนก็ปล่อยกลับลงสู่แม่น้ำโขงและนำไปให้เกษตรกรทดลองเลี้ยงเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการค้า ทำให้การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับปลาบึกยังคงต้องอาศัยการศึกษาแบบต่อเนื่องซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการอนุรักษ์

ตารางที่ 1 สถิติการจับปลาบึกตามธรรมชาติ ณ บ้านหาดไคร้ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ระหว่างปี พ.ศ. 2534 – 2542

ปี พ.ศ.	เพศเมีย (ตัว)	เพศผู้ (ตัว)	ไม่ทราบเพศ (ตัว)	รวม (ตัว)
2534	18	12	1	31
2535	16	18	1	35
2536	23	25	-	48
2537	8	10	-	18
2538	6	10	-	16
2539	2	5	-	7
2540	3	3	-	6
2541	-	-	1	1
2542	-	-	20	20
รวม	76	83	23	182

ที่มา : เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน (2543)

ดังนั้นอ่างเก็บน้ำที่จัดเป็นแหล่งน้ำจืดที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงเป็นแหล่งเป้าหมายที่สำคัญในการเพิ่มผลผลิตและการอนุรักษ์ด้านการประมงน้ำจืด ซึ่งแล้วแต่ว่าอ่างเก็บน้ำนั้นจะเน้นพัฒนาการประมงเพื่อยังชีพ (subsistence fishing) หรือเพื่อยังชีพและการค้า (subsistence and commercial fishing) หรืออาจรวมทั้งการเป็นแหล่งนันทนาการและท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ตามแนวทางที่ตั้งไว้ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2521)

อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล เป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นตามโครงการตามพระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ.2520 และเสร็จสิ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 จัดเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภาคเหนือ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อจัดการน้ำทางการเกษตรและการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นหลัก นอกจากนี้ยังสามารถช่วยบรรเทาอุทกภัยจากล้นน้ำปีงได้อีกหนึ่งทางหนึ่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าไม้ แหล่งน้ำ สัตว์ป่า ทำให้มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลรักษาในรูปของอุทยานแห่งชาติศรีลานนาครอบคลุมพื้นที่อ่างเก็บน้ำทั้งหมด ด้วยความสมบูรณ์ของป่าไม้และแหล่งน้ำนี้ยังผลให้อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด จัดเป็นแหล่งประมงที่สำคัญจุดหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตและอนุรักษ์ทรัพยากรประมงชนิดต่าง ๆ ปลาบึกจึงเข้าสู่ระบบนิเวศของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด เพื่อพัฒนาการศึกษาและเพื่ออนุรักษ์ แต่ด้วยสภาพพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดอยู่ในพื้นที่ป่าทำให้ปลาบึกถูกจัดว่าเป็นสัตว์ป่าด้วยเช่นกัน (สมชาย เลียงพรพรรณ, 2540) ชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อเลี้ยงชีพ ด้านการเพาะปลูกทางเกษตร จากการประมงและการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ยังจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทรัพยากรปลาซึ่งจัดว่าเป็นทรัพยากรร่วม (common property resource) ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของเฉพาะ สามารถจับได้โดยเสรีตามกำลังความสามารถและทุน แต่เนื่องจากปลาบึกเป็นปลาที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ซึ่งในสภาพแวดล้อมอ่างเก็บน้ำยังมีข้อมูลน้อยในการศึกษาชีวิตประวัติ เช่น การอพยพ การสืบพันธุ์ การเจริญเติบโต เป็นต้น อีกทั้งยังไม่มีมาตรการควบคุมอย่างเหมาะสมตามกฎหมายเพื่อป้องกันการลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วดังเช่นในแม่น้ำโขง ปัจจุบันการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่ก็เพื่อศึกษาหาความรู้และทำราย ได้ให้แก่ผู้ที่ทำการประมงในอ่างเก็บน้ำด้วยหลักการ การนำเอาชุมชนเข้ามาร่วมในการอนุรักษ์และจัดการระบบนิเวศเพื่อคุ้มครองถิ่นที่อยู่อาศัยและเพื่อแบ่งปันทางเศรษฐกิจและการค้าจากทรัพยากรท้องถิ่นตามแผนปฏิบัติการ 21 (กระทรวงการต่างประเทศ, 2537) ชุมชนที่มีความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการประมง ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกให้มากกว่านี้เพื่อที่จะตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดและมีบทบาทในการให้ความสนับสนุนด้านการอนุรักษ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ประโยชน์คุ้มค่าไม่สูญเปล่า ซึ่งจะทำให้อ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งใช้ประโยชน์จากปลาบึกเชิงอนุรักษ์ต่อไปและเพื่อดำเนินการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำควบคู่ไปกับการประมง ทุกแห่งที่ได้มีพระราชดำริให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ จะทรงพัฒนาการประมงร่วมด้วย ดัง

จะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจที่ทรงปล่อยปลาในทุกแห่งน้ำ และพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 ว่า

“เพื่อให้ราษฎรได้ประโยชน์จากปลาในต่าง ๆ อย่างแท้จริง ควรจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์การจับปลาในเวลาเดียวกันกับที่มีการจับปลาควรที่จะมีการลงทุนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงปลาด้วย ถ้าสามารถศึกษาและทำการจับปลาบริเวณนี้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ โดยไม่แย่งกันเอาเปรียบกัน ไม่ทำลายพันธุ์ปลา ปลาที่ไม่สูญพันธุ์ สามารถจับปลาได้ตลอดไป ก็จะเป็นทางที่เหมาะสม และจะได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับอ่างเก็บน้ำแห่งอื่น ๆ ต่อไป.....” (กลุ่มวังขนาย, 2542)

ด้วยสภาพปัญหาจากการที่ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ที่มีจำนวนจำกัดนี้ ทำให้ผู้ศึกษาต้องการค้นคว้าว่าชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำมีแนวความคิด ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ปลาบึกและการให้คุณค่าต่อปลาบึกทางด้านเศรษฐกิจและการบริโภคหรือด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยอย่างไร และการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด เป็นอย่างไร มีความคิดเห็น มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกที่เป็นสัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและการให้คุณค่ามากขึ้นน้อยเพียงใด มีความเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือกับหน่วยงานราชการเพื่ออนุรักษ์ปลาบึกอย่างไร เพราะในปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีจำกัดจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็น การให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติ จากแรงสนับสนุนและความร่วมมือของชุมชนในท้องถิ่นกับภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนบริเวณใกล้เขื่อนแม่งัด การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการสำรวจทัศนคติเบื้องต้นของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึกรวมทั้งการให้คุณค่าต่อปลาบึกของชุมชนเพื่อต้องการทราบข้อเสนอแนะในมุมมองต่าง ๆ ให้เกิดการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึกและการให้คุณค่าต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก และการให้คุณค่าต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล

1.3 สมมุติฐานในการศึกษา

1. ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ฯ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกและการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจ การบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย
2. ปัจจัยในการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจน ปัจจัยส่วนบุคคลเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

3. การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึกของชาวประมงในพื้นที่ตำบลบ้านเป่า ตำบลช่อแล และตำบลอินทนิลรวมทั้งชาวบ้านในตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 241 ครัวเรือน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับอ่างเก็บน้ำแม่งัดมากที่สุด และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจนปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก กับทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึกในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรดังต่อไปนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1.1. ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ภูมิลำเนา
- ระยะเวลาที่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำ
- อาชีพ
- รายได้จากการประกอบอาชีพต่อเดือน
- ประสบการณ์ในอาชีพ
- สถานภาพทางสังคม
- ความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ

1.2. ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก

1.3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ประกอบด้วยความรู้ด้านการอนุรักษ์

ต่าง ๆ สามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้

- ทรัพยากรธรรมชาติทั่วไป
- ทรัพยากรประมง
- ความรู้เกี่ยวกับปลาบึก
- รูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรประมง

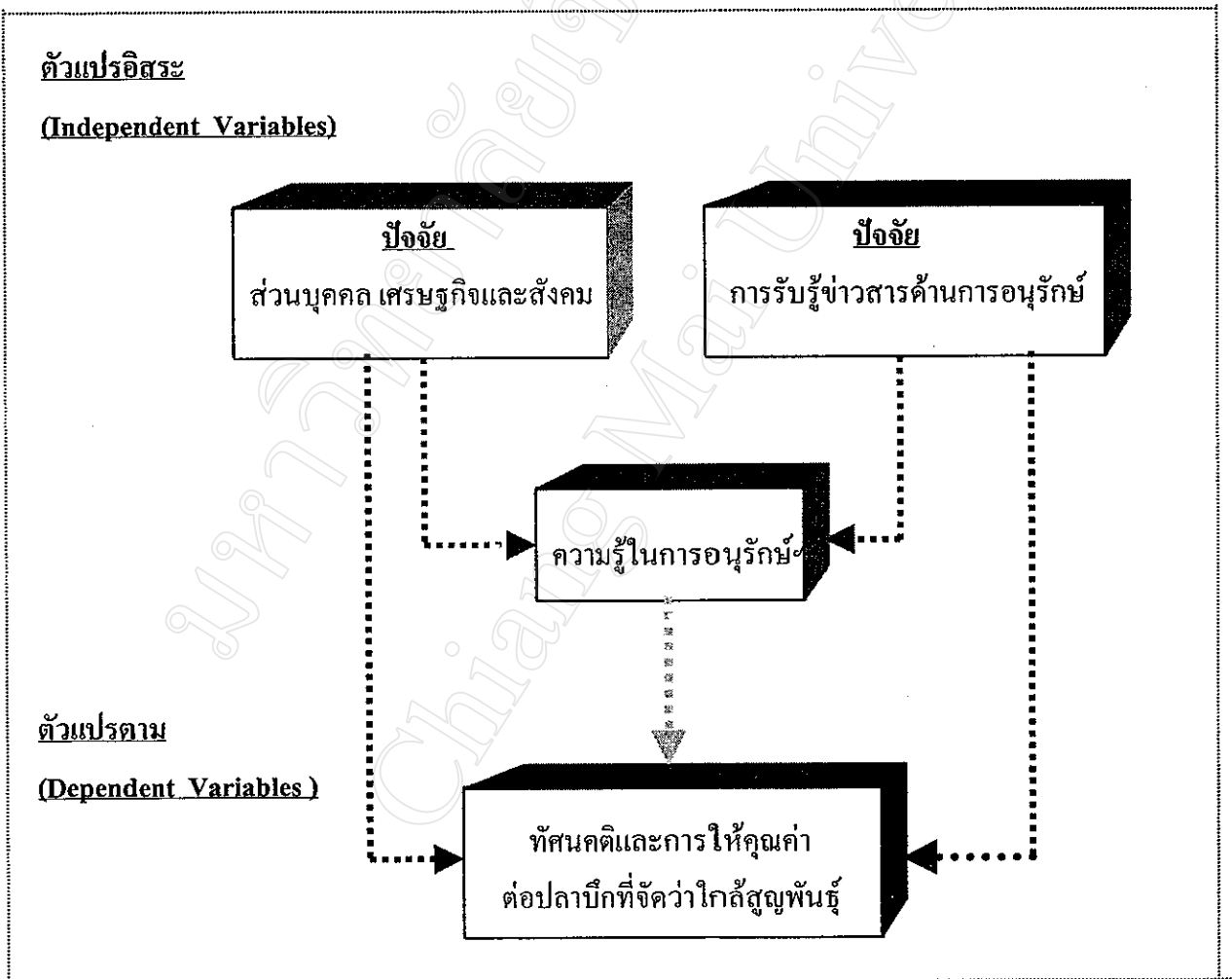
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

- ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ปลาบึก
- การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคม และการศึกษาวิจัย

1.5 กรอบความคิดในการศึกษา

จากตัวแปรทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำมาสร้างกรอบความคิดในการศึกษาเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม (ภาพที่ 1) ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการศึกษา

1.6 นิยามศัพท์

ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม หมายถึง ข้อมูลส่วนบุคคลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณเขื่อนแม่จันทน์ชล ในตำบลบ้านเป้า ช่อแลและอินทจิล ซึ่งประกอบไปด้วย อายุ

ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด อาชีพ รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ สถานภาพทางสังคม และความสัมพันธ์กับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ

ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ชาวบ้านได้รับเกี่ยวกับปลาบึกในธรรมชาติและในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ประกอบด้วย แหล่งข่าวสารที่ได้รับ ประสบการณ์ในการฝึกอบรม การรับรู้ถึงจำนวนและระยะเวลาของปลาบึก ผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาบึก และความจำเป็นในการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก หมายถึง ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จากประสบการณ์ การเรียนรู้ จากการได้รับข่าวสาร การประชุมหรือการฝึกอบรมของชาวบ้านเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงและปลาบึก ซึ่งสามารถนำมาคิดพิจารณา วิเคราะห์ หาเหตุผลเพื่อการอนุรักษ์ปลาบึก

ทัศนคติ หมายถึง ความคิด ความรู้สึกของชาวบ้าน อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ตั้งแต่ทางกรมประมงได้ปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนแม่งัด จนกระทั่งชาวประมงสามารถจับปลาบึกมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งทัศนคติจะเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงพฤติกรรมในการอนุรักษ์ปลาบึกไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สนับสนุนหรือต่อต้าน ดีหรือไม่ดีก็ได้

การให้คุณค่า หมายถึง ความชอบหรือการให้ความสำคัญต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่มีต่อชุมชนบริเวณเขื่อนแม่งัดในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจและการบริโภค และด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าของปลาบึกและเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากปลาบึกที่เหมาะสม

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ยาวนานที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ทั้งนี้ไม่ได้ห้ามหรือเก็บรักษาทรัพยากรไว้แต่ควรถูกนำมาใช้ตามความเหมาะสม ต่อเวลาและสถานที่

ปลาบึก หมายถึง ปลาน้ำจืดไม่มีเกล็ดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและพบได้เฉพาะในแม่น้ำโขงและลำน้ำสาขาเท่านั้น ประชาชนนิยมบริโภคเนื้อเนื่องจากมีรสชาติดี ปัจจุบันแนวโน้มการจับปลาบึกจากแม่น้ำโขงลดลงมากทำให้การต้องมีการพัฒนาการผสมเทียมเพื่อการอนุรักษ์ แต่การผลิตพันธุ์ปลาบึกโดยการผสมเทียมยังไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ปลาบึกถูกจัดอยู่ในบัญชีใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species)

ชีวประวัติของปลาบึก หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับการแพร่กระจาย อายุ การอพยพย้ายถิ่น อัตราการเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ อัตราการตาย ของปลาบึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ปลาบึก